

Ouderenmishandeling

DKCI-serie 2017: 'Gezichten van armoede'

De psalmist bidt in psalm 71: "Wijs mij niet af op mijn oude dag, verlaat mij niet, als mijn krachten bezwijken. Ach, mijn vijanden doelen op mij, ze azen op mij, spannen samen; ze zeggen: 'God heeft hem verlaten; volg hem, grijp hem, hij heeft geen beschermer'."

De schrijver is zich bewust van zijn ouderdom. Hij is zich bewust van zijn kwetsbaarheid. Sterker nog, hij weet dat hij belaagd kan worden door wie kwaad met hem willen. Misschien schetst de psalmist wel de kenmerken van een oudere die mishandeld kan worden.

In de parochie

In mijn vorige werk in een parochie kwam op een dag een vrijwilligster naar me toe. Ze bezocht wekelijks een alleenstaande oudere, die niet meer goed ter been was, en deed boodschappen voor haar. Het was haar de laatste weken opgevallen dat als ze kwam de koelkast telkens helemaal leeg was. Ze had ernaar gevraagd. De oudere mevrouw vertelde dat haar neef en zijn partner de boodschappen mee naar huis namen. In diezelfde week, vanuit diezelfde flat, kwam een andere vrijwilligster vertellen dat een oudere mevrouw geldproblemen had. Ze was naar de bank geweest en had daar ontdekt dat haar bankrekening leeg was. Ze begreep er niets van. Voor de eerste situatie kon ik de thuiszorg inschakelen, die de oudere mevrouw dagelijks kwam verzorgen. In de andere situatie

kon het maatschappelijk werk, met een financiële ondersteuning van de caritas, helpen. Aan beide situaties van 'ouderenmishandeling' kwam een einde. Dit jaar besteden we in 'Op Tocht' aandacht aan 'gezichten van armoede'. We halen armoede naar voren in situaties waar we niet vanzelfsprekend aan denken, en tegelijkertijd besteden we aandacht aan beeldvorming: door vanuit een bepaald 'frame' te denken, ontgaat ons soms de behoefte aan hulp. Zo gebeurt dat ook bij ouderenmishandeling. Ouderen aan wie dat gevraagd werd, dachten bij mishandeling meestal aan fysiek geweld – aan blauwe plekken, gebroken ledematen. Er werd niet zo snel gedacht aan financiële uitbuiting. Toch is dat laatste één van de vragen waarmee de aandacht van de parochie, de bezoekersgroep of de caritas wordt getrokken.

Kenmerken

Bij ouderen en armoede denken we al snel aan oude mensen die slecht gekleed en slecht verzorgd op straat leven. We hebben niet het beeld voor ogen van één van de tantes of ooms, de mevrouw in de straat of die alleenstaande man op de galerij. En we denken al helemaal niet aan ouderen die in een verzorgings- of verpleeghuis wonen. Onder hen kunnen zich mensen bevinden

'Mishandeling van ouderen is gaande wanneer een bekende of een professional iets doet of nalaat, waardoor een oudere lichamelijk, psychisch of materieel beschadigd wordt.'

die arm zijn, omdat ze vanuit het verleden alleen een AOW als pensioen hebben, of zelfs alleen een onvolledige AOW ontvangen. Daarnaast kunnen zich onder diezelfde mensen ouderen bevinden die mishandeld worden, inderdaad, door bekenden. Mishandeling van ouderen is gaande wanneer een bekende of een professional iets doet of nalaat, waardoor een oudere lichamelijk, psychisch of materieel beschadigd wordt. De verhalen zijn legio: Ouderen die alleen worden achtergelaten met een dagelijks tafeltje dekje en verder niet over eten beschikken. Ouderen van wie de rekening geplunderd wordt. Maar ook knijpen of slaan van ouderen, omduwen en ongeduldige omgang met hen gelden als mishandeling.

Het gaat (bijna) altijd om zorgafhankelijke ouderen. Nu ouderen zelf graag zelfstandig willen blijven wonen en de overheid dat ook stimuleert, neemt de groep ouderen toe die thuis zorg nodig heeft. Niet alle ouderen hebben een uitgebreid familie- ofriendennetwerk dichtbij. Soms worden mensen daardoor afhankelijk van een enkel familielid. Soms zijn zelfstandig wonende ouderen al een leven lang meer afhankelijk van zorg, door een handicap of een verslaving, ook dan kunnen zij meer dan anderen afhankelijk zijn van een enkel iemand die hulp biedt. We kennen het filmpje van de overheid wel, waarin een vrouw boos de deur uitloopt, een buurvrouw bekommerd binnenloopt en een oudere man gebogen zit over zijn gebroken boot. Is de vrouw die wegloopt een professionele verzorgende of misschien een dochter? In elk geval is de man schade aangedaan, zo te zien is er iets dierbaars door haar gebroken. Het filmpje laat gelukkig veel open. De plegers kunnen professionals zijn, bijvoorbeeld thuiszorg, of 'slimme' pgb-houders, maar ook bekenden: helpende burens, een partner, mantelzorgers, familie, vrienden et cetera. Het kunnen inderdaad ongeduldige partners zijn, mannen en vrouwen, die mishandelen, of overbelaste kinderen. De last van de zorg kan soms te veel zijn, het ongeduld is bijna voorstelbaar, en toch vergoelijkt dat de mishandeling niet.

Wie komen ouderenmishandeling in de parochie tegen?

De R.-K. Kerk krimpt: het aantal vrijwilligers slinkt en het pastoraal team wordt kleiner en concentreert zich op kerntaken en gemeenschapsvorming. Maar wat gestaag doorgaat, is het huisbezoek. Dat kent allerlei vormen. Er zijn rouwgroepen of werkgroepen nabestaanden, die achtergebleven ouderen bezoeken. In vrijwel alle parochies en geloofsgemeenschappen zijn bezoekgroepen die (on)regelmatig ouderen thuis bezoeken, rondom een verjaardag of om boodschappen te doen. De caritas krijgt heel soms vragen om financieel bij te springen als er een gat in de bankrekening is ontstaan. In alle geloofsgemeenschappen wordt omgezien naar de ouderen. Al deze mensen zouden attent kunnen zijn op ouderenmishandeling. Toch schrikt het vaak af. Het woord 'mishandeling' roept een geweldsbeeld op en vrijwilligers zijn zelf vaak ouder en kwetsbaar. Ook wil men zich

niet gauw met iemands privacy bemoeien. Soms kennen we degene die ongeduldig is en hardhandig. En degenen die het raakt, zullen er niet snel over beginnen: het oudere slachtoffer is soms bang, of neemt de dader in bescherming, of schaamt zich. De

'dader' zal in eerste instantie altijd ontkennen en elke zorg van anderen buiten willen sluiten. Dat geldt vooral financiële uitbuiting, de dader houdt het slachtoffer liever geïsoleerd, zodat deze zijn of haar gang kan gaan.

Wat te doen?

Veel parochies hebben via de caritas, de diaconie en het pastoraal team goede relaties met buurtzorg en maatschappelijk werk. Wanneer iemand een vermoeden heeft van mishandeling, is het altijd slim om contact te zoeken met professionele zorg. Als die zorg lokaal niet voorhanden is, is er via internet veel informatie en hulp beschikbaar, zoals op www.slachtofferwijzer.nl/geweld/ouderenmishandeling. Als de hulp is ingeschakeld en op gang is gekomen, is de taak van de geloofsgemeenschap niet geklaard. Blijf dan niet weg en schrik niet terug. Het doel voor de professionele hulpverlening is om de oudere in veiligheid te brengen, lichamelijk, psychisch, materieel. Het doel van een bezoekende vrijwilliger, pastoraal werkende of pastoor is om door middel van bezoek en persoonlijke aandacht te laten weten dat God en Zijn geloofsgemeenschap de oudere niet verlaten hebben. In het katholiek sociaal denken staat de menselijke waardigheid in verbondenheid met de gemeenschap voorop. Als het iemand in de gemeenschap niet goed gaat, als er iemand beschadigd wordt, is de hele gemeenschap beschadigd.

De psalmist zegt: "Ach, mijn vijanden doelen op mij, ze azen op mij, spannen samen; ze zeggen 'God heeft hem verlaten; volg hem, grijp hem, hij heeft geen beschermer'." Misschien dat de r.-k. geloofsgemeenschappen, ook al is het maar een heel klein beetje, iets kunnen tonen van Gods bescherming.

door Trees Versteegen,
diocesaan diaconaal werker

Om verder te lezen: G. Krediet,
Ouderenmishandeling, Houten 2017.

